59. Tiistaina 1 päivänä lokakuuta 1991

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi Brasilian kanssa tulon kaksinkertaisen verotuksen sekä veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 1833

Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19

2) Ehdotus laiksi Japanin kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamisesta tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys n:o 30
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 20

3) Ehdotus laiksi Luxemburgin kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys n:o 31
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21

4) Ehdotukset laeiksi eräiden veronhuojennussäännösten muuttamisesta 1834

Hallituksen esitys n:o 56
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22

S.

5) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta 1834

Hallituksen esitys n:o 55
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen käsittely:

6) Ehdotus laiksi tullilain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 33
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23

7) Ehdotus laiksi asuintalovarauksesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta.. „

Hallituksen esitys n:o 63
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 24

8) Ehdotus laiksi pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta annetun lain 15 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 53
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 2

Esitellään:

9) Hallituksen esitys n:o 79 laiksi investointivarauslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1835

10) Hallituksen esitys n:o 80 laiksi leimaverolain muuttamisesta 1836

11) Hallituksen esitys n:o 84 laiksi hukkakauran torjunnasta annetun lain 11 §:n muuttamisesta 1837

S.

12) Hallituksen esitys n:o 77 kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimusta muuttavien pöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi ilmailulain muuttamisesta 1838

13) Hallituksen esitys n:o 78 ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevaksi lainsäädännöksi ..... „

14) Hallituksen esitys n:o 85 laiksi teurastetun siipikarjan ja syötävän metsänriistan maastaviennistä annetun lain kumoamisesta 1839

15) Hallituksen esitys n:o 86 Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän taloudellisesti tuettua opintovapaata koskevan yleissopimuksen nro 140 hyväksymisestä ..... „

16) Hallituksen esitys n:o 87 Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän, työnantajan toimesta tapahtuvaa palvelussuhteen päättämistä koskevan yleissopimuksen nro 158 hyväksymisestä 1840

17) Hallituksen esitys n:o 88, joka sisältää tiedonannon vuonna 1990 pidetyn 77. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta ..... „

18) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1990 (K 7) ..... „

Pöydällepanoa varten esitellään:

19) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 1 hallituksen esityksestä Sveitsin kanssa tehdyn sveitsiläisten juustojen tuontia koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 45) 1847

20) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevan Baselin yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 42) ..... „

S.

21) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi jätehuoltolain muuttamisesta (HE 47) 1847

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Alaranta, S-L. Anttila, Aula, Häkämies, Iivari, Järvilahti, Kalli, Kankaanniemi, Karhunen, Kohijoki, Koistinen, Koski, Laakkonen, Lahikainen, Lax, Malm, Mölsä, Näsi, Ollila, Paasio, Pelttari, Pokka, Polvinen, Puisto, Rajamäki, Riihijärvi, Rinne, Rossi, Räty, Saapunki, Saario, Salolainen, Tenhiälä, Toivonen, Urpilainen, Vehkaoja, Westerlund, Vähäkangas ja Vähänäkki.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Aula, Häkämies, Iivari, Karhunen, Malm, Näsi, Paasio, Pelttari, Puisto, Rinne, Rossi, Räty, Tenhiälä ja Vähäkangas sekä kuluvan kuun 4 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat S-L. Anttila, Järvilahti, Kalli, Kohijoki, Koistinen, Koski, Laakkonen, Lahikainen, Mölsä, Ollila, Polvinen, Rajamäki, Riihijärvi, Saapunki, Saario, Urpilainen ja Westerlund sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Kankaanniemi, Lax, Toivonen ja Vehkaoja.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella viime syyskuun 27 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 89—91 ja 93—99, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle on, puhemiehelle osoitettuna, saapunut vas-

taus kirjalliseen kysymykseen n:o 197. Tämä kysymys vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi Brasilian kanssa tulon kaksinkertaisen verotuksen sekä veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi Japanin kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamisesta tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 30
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 20

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi Luxemburgin kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 31
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotukset laeiksi eräiden veronhuojennussäännösten muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 56
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 55
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi tullilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 33
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi asuintalovarauksesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 63
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 24

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 24.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 53
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 2

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta annetun lain mukaiset toimenpiteet jäädytetään tietyllä tavalla kahdeksi vuodeksi. Tässä hallituksen esityksessä ja perusteluissa on todettu, että tämä laki olisi merkittävästi alentanut pääkaupunkiseudun rakennusmaan hintaa ja edistänyt rakentamista. Nämä näkemykset ovat perusteettomia. Mutta sen sijaan tämä laki on kyllä pääkaupunkiseudulla erityisesti tiettyjen vähäosaisten osalta, esimerkiksi rintamamiestonttien, vaikuttanut sen, että ihmiset ovat joutuneet melkoisiin vaikeuksiin erityisesti tämän lain uhkaamana. Jos tätä olisi jatkettu ja maksut olisivat nousseet 5 prosentin vuosivauhtia progressiivisesti, kun lisäksi myös verotusarvoja nostetaan, tämä olisi johtanut entistä kohtuuttomampiin tuloksiin.

Olen sitä mieltä ja olen varma, että kun jäädytysaika menee ohi, eduskunnassa aikanaan hiljaisin mielin kumotaan koko pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta säädetty laki täysin tarpeettomana ja täysin epäoikeudenmukaisena. Tämä on saman tyyppinen laki kuin lunastuslaki, joka tämän eduskunnan aikana

on hiljaisuudessa haudattu. Toivon, että tämä laki, kun se aika tulee, kokonaisuudessaan kumotaan.

Ed. Laakso: Herra puhemies! Olen sitä mieltä, että tämä laki sellaisena kuin se on säädetty ei vastannut lain tarkoitusta. Käytännössähän lain soveltamisen tuloksena ennen kaikkea pienasukkaat, omakotitalojen ja omakotitonttien omistajat, joilla oli tontillaan vielä rakennusoikeutta, joutuivat kohtuuttomien maksujen kohteiksi. On myönteistä se, että hallitus on tällaisen lakiesityksen tehnyt. Toivon, että laki tulevaisuudessa saa sellaisen sisällön, että se kohdistuu niihin, joihin sen alun perin pitikin kohdistua, eli kaavoitettua rakennusmaata omistaviin suurrakennuttajiin, jotka eivät halua kuitenkaan keinottelusyistä rakentaa.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksu oli ja on edelleenkin, näitä kahta vuotta lukuunottamatta tarkoitettu patistamaan kaavoitetun maan asuntorakentamiseen, ja pääosa tästä kaavoitetusta maasta on nimenomaan rakennusliikkeiden hallinnassa. Eli tämä on ollut aivan oikean suuntainen laki.

Tässä yhteydessä kiinnittäisin huomiota siihen, mitä ed. Aittoniemi puhui lunastuslaista. Lunastuslakia eduskunta ei ole minnekään pöytälaatikkoon laittanut, vaan se toivottavasti tulee vielä keskusteluun. On ilman muuta järkevämpää, että kokonaisvaltaisilla säännöksillä, mitä lunastuslakikin merkitsee, pyritään siihen, että aina ja kaikissa tilanteissa kunnilla on saatavissa asuntorakentamiseen järkevän hintaista maata oikeista paikoista.

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Myllerille haluan todeta, että pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksu jo silloin, kun sitä säädettiin, mielestäni säädettiin täysin väärin kaikille pääkaupunkiseudun kunnille saman kaltaisesti toteutettuna, koska käytäntö on osoittanut, että esimerkiksi Helsingin kaupungissa rakennusliikkeillä ei ole mitään syytä pantata asunnoiksi kaavoitettua maata. He eivät myöskään ole niin tehneet, vaan laki on kohdistunut melkein pelkästään yksityisiin henkilöihin, omakotiasukkaisiin, joilla on ollut vajaasti rakennettuja tontteja, monet esimerkiksi rintamaveteraanitontteja, joita ei ole ihan täyteen kaavoitettuun mittaansa rakennettu. Sen tähden Helsingin kaupunginhallitus on päättänyt jo kymmenissä tapauksissa vapauttaa asianomaiset rakennusmaamaksusta. Hallituksen nyt tekemä esitys on täysin oikean suuntainen, ja toivon, että jatkossakin päästään tästä väärin yksityisiä henkilöitä kohtelevasta laista eroon.

Ed. Särkijärvi: Herra puhemies! Haluan Espoon osalta yhtyä niihin näkemyksiin, mitä ed. Laurila kertoi Helsingistä, ja lisätä vielä sen, että ennen kuin laki rakennusmaamaksusta säädettiin, oli Espoon kaupungilla ja alueella toimivilla rakennusyhtiöillä selkeä sopimus siitä, missä järjestyksessä olisi näiden omistamat asuinrakennukset tullut toteuttaa. Tämä järjestys ulottui useamman vuoden ajalle. Kuitenkin rakennusmaamaksulaki on ristiriidassa niiden sopimusten kanssa, joita kaupunki on tehnyt rakentajien kanssa, ja siltä kannalta se on haitannut suunnitelmallista toimintaa. Kuten tästäkin keskustelusta on voitu huomata, ei pääkaupunkiseudun kunnista löydy lain puolustajia, vaan sitä toivovat näille kunnille sellaiset henkilöt ja poliitikot, jotka eivät itse näissä kunnissa toimi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Hallituksen esitys n:o 79 laiksi investointivarauslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Investointivarauslain mukaisia talletuksia on Suomen Pankissa tällä hetkellä 8 miljardia markkaa. Se on aika iso summa. Kaikki on tietysti suhteellista, mutta suuri summa kuitenkin. Alkuperäisen lain mukaan talletuksia voidaan käyttää käyttöomaisuuden, kaluston, rakennusten, teiden rakentamiseen, tutkimus- ja tuotekehittelyyn, viennin edistämiseen sekä valtioneuvoston erikseen antamalla luvalla myös hyödykkeiden valmistukseen. Kun nämä varat aiotaan nyt

vapauttaa, skaalaa myös tietyllä tavalla laajennetaan, mutta ei käsitykseni mukaan kuitenkaan riittävästi. Ainakin yrittäjien taholta on tullut sellaisia aloitteita ja näkemyksiä, että näitä varoja pitäisi käyttää myös rahoitukseen likviditeetin parantamiseksi, korkojen ja lainojen maksuun jne. silloin, kun yrityksen tilanne on kriittinen.

Näkisinkin, että valiokunnan tulisi tätä asiaa käsitellessään kiinnittää huomiota siihen, pitäisikö näiden varojen käytöltä nykyisessä tilanteessa poistaa esteitä vielä enemmän sillä tavalla, että nämä varat tulisivat tallettajiensa vapaasti käytettäviksi siten, että siitä ei aiheutuisi verotuksellisia eikä muita seuraamuksia.

Ed. S a s i : Herra puhemies! Investointivarauslaki on vanhentunut sen jälkeen, kun rahamarkkinat vapautettiin. Sen tehokkuus on käynyt hyvin minimaaliseksi. Viimeiset selvitykset osoittavatkin, että se ei nykyisellään ole enää tehokas. Myös Ruotsissa ja Tanskassa on luovuttu investointivarauslaista, joten hallituksen esitys on tarkoituksenmukainen myös tässä suhteessa, kun järjestelmä on tarkoitus kumota.

Haluan myös korostaa, että tähän liittyy se positiivinen elementti, että vastapainona on tarkoitus alentaa yhteisöjen tuloverokantaa 23:sta 19 prosenttiin, mikä luontevalla tavalla vahvistaa yritysten omarahoitusmahdollisuuksia.

Tässä taloudellisessa tilanteessa erittäin olennainen seikka, joka liittyy lakiesitykseen, on se, että yritykset voivat tulouttaa investointivaraukset tuloverotuksessa ilman rangaistusseuraamuksia. Kun me tiedämme, kuinka moni yritys tänä päivänä on likviditeettikriisissä, niin voidaan arvioida, että lakiesityksellä on erittäin myönteinen vaikutus juuri tässä suhteessa. Se voi saattaa monen yrityksen yli vaikeuksien ja kriisien. Kun vielä otetaan huomioon, että varoja ei ole voinut käyttää aikaisemmin vakuuksina, niin uskon, että monta sataa ehkä tuhansiakin työpaikkoja tällä lainmuutoksella kyetään pelastamaan. Tämä on yksi esimerkki siitä, kuinka pienelläkin muutoksella lamaa voidaan tehokkaasti torjua ja työpaikkoja pyrkiä säilyttämään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys n:o 80 laiksi leimaverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. D o n n e r : Arvoisa puhemies! Tähän asiaan on syytä palata vielä monta kertaa. Olemme kuulleet hallituksen suunnitelmista estää Suomen kansalaisia matkustamasta ulkomaille ja siitä kehkeytynyttä keskustelua. On tyydytyksellä todettava tässä yhteydessä, ja me kaikki kai olemme samaa mieltä, että hallitus on nerokas suunnitelmissaan. Leimaverolain muutosehdotuksessa suunnitellaan nuorille kansalaisille, jotka usein ottavat vuoden passin, 30 prosentin korotusta passin hintaan ja muille 25 ja 23 prosenttia. Se nostaa valtion tuloja 140 miljoonasta arvioituna tulona keskimäärin 23 prosenttia.

Minä ymmärrän nyt, kun saamme lähempää tietoa matkustusverosta, mihin hallitus pyrkii. Entisissä sosialistisissa maissahan yleinen pyrkimys oli estää kansalaisten matkustamista. Mehän tiedämme, että jos Suomen kansalaiset eivät matkustaisi ulkomaille ollenkaan, kaikki nämä kriisit olisi ratkaistu. Toivon niin paljon järkeä eduskunnalta, että esitys, mikä koskee passien hintojen radikaalia korotusta, hylätään.

Ed. H e l l e : Arvoisa puhemies! Ahon hallitus on sanonut, että sen päätarkoitus on estää inflaation nousu. Toisin sanoen se pyrkii siihen, että hinnat eivät nousisi. Mitä hallitus itse käytännössä tekee? Se on ensimmäisenä esittämässä maksujen ja hintojen korotuksia niin kuin tämänkin asian yhteydessä. Esityksessä puhutaan jopa 15 tai 23 prosentin korotuksesta passien hintoihin. Samaan aikaan sama hallitus vaatii toisilta julkisyhteisöiltä, esimerkiksi kunnilta, etteivät ne nostaisi maksujaan, taksojaan, hintojaan eivätkä veroäyrejään. Mielestäni hallituksen toiminnassa ei ole minkäänlaista johdonmukaisuutta, niin kuin siinä tulisi olla vallankin tällaisessa tilanteessa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Herra puhemies! Tähän voisi vielä lisätä sen, että leimaverojen korottamisen lisäksi hallitus on tänään päättänyt matkustajaverosta niin, että se toteu-

tettaisiin niin, että vain Suomesta hankituista matkalipuista joutuisi maksamaan veron. Eikö hallitus ole koskaan kuullut, että ihmiset voivat hankkia matkalippunsa muualta kuin Suomesta? Tällä tavalla vaikeutetaan suomalaisten lipunmyyjien ja matkatoimistojen asemaa sekä edesautetaan ulkomailla toimivien matkatoimistojen asemaa. Kyllä keinot sille löytyvät, että ihmiset saavat hankituksi matkalippunsa muualta kuin kotimaasta. (Ed. Skinnari: Ruotsista!) — Ruotsista esimerkiksi, se on lähin paikka. Eikä sinne tarvitse välttämättä itse mennä, kyllä liput sieltä kulkevat Suomeen vaikka postin mukana, jos ei muuten.

Hallituksen politiikkaa tuntuu olevan erittäin lyhytnäköistä, jos puhutaan suomalaisen työllisyyden ylläpitämisestä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys n:o 84 laiksi hukkakauran torjunnasta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. P u l l i a i n e n : Herra puhemies! Pääministeri on halunnut tietää opposition kantoja säästölakiehdotuksiin. Tämä lienee nyt ensimmäinen säästölaki ja hallitus aikoo säästää valtion varoja hukkakauran torjunnassa. Tuo säästö on muutama miljoona markkaa. Tässä tapauksessa vähennettäisiin valtion osuutta torjunta-ainekustannuksista 50 prosentista 30 prosenttiin.

Totean, että henkilökohtaisesti olen tällaisten säästöhankkeiden takana. Tämä tulisi hyväksyä. Prosenttiosuutta voisi vieläkin alentaa ja vieläkin säästää ja sillä tavalla kannustaa maanviljelijöitä mekaaniseen hukkakauran torjuntaan. Tämä on aivan oikean suuntaista toimintaa hallituksen taholta. Toivottavasti kaikki muutkin lait ovat aivan yhtä hienoja kuin tämä laki.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Olen hieman toista mieltä kuin ed. Pulliainen hukkakauran suhteen. Nyt on saatu hukkakauran määrä jonkin verran pienenemään pinta-alaa kohti, mutta saastunut alue on kuitenkin kasvanut. Mielestäni tuntuu hieman järjettömältä, että tässä vaiheessa ryhdytään säästämään torjuntaaineissa, joita suhteellisen menestyksekkäästi on käytetty. Säästö on lakiesityksen mukaan todella "suuri", näköjään ainakin 3 miljoonaa. Jos säästökohteet ovat tämän suuntaisia, niin mielestäni hallitus kyllä voisi hieman pohtia asiaa.

Toisaalta olen samaa mieltä siitä, että mekaaninen torjunta on varmasti terveellistä ja tehokasta. Kuinka järkevää tai mahdollista sitä on toteuttaa, on taas toinen asia.

SMP:n eduskuntaryhmä tulee vakavasti pohtimaan, voiko tällaisen säästölakiesityksen taakse edes lähteä.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Mitä tulee lakiesitykseen ja ed. Pulliaisen puheenvuoroon, ed. Vistbacka toi selkeästi meidän näkemyksemme esille. Kysymyshän on hyvin haitallisesta ilmiöstä viljelyskasvien joukossa. Hukkakauraa vastaan on taisteltu kymmenet vuodet. Minä en kyllä näe, että esityksessä on mitään järkeä. Se osoittaa, että hallituksessa ei hallita maatalouspolitiikkaa lainkaan eikä tunneta niitä yksittäisiä ilmiöitä, mitä maanviljelyksessä tällaisten haittakasvien vuoksi esiintyy. Kyllä minä näkisin, että tämä säästö tulisi poistaa ja että tähän tarkoitukseen valtion antaa varat nykyisessä muodossa. Tällähän ei säästetä mitään. Aletaan puhua vasta sitten, kun tullaan sellaisiin lakeihin, joissa jotakin todella säästetäänkin. Tässä tapauksessa hyöty—haitta-suhde ja säästö ovat aivan selkeästi ristiriidassa.

Minä ihmettelen vihreiden näkemyksiä. Jos ymmärsin oikein, olette toista mieltä kuin me. Mutta sehän on tietysti tyypillistä meidän kesken. Me ajattelemme asiaa realistisesti ja te sattumanvaraisesti.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Huomaan, että oppositio meni hajalle heti ensimmäisessä säästölakihankkeessa totaalisesti ja SMP:n eduskuntaryhmä vielä meni totaalisesti hajalle. Jos kuulimme oikein, niin ed. Vistbacka oli sitä mieltä, että harkitaan asiaa tarkoin. Sen sijaan ed. Aittoniemi oli jyrkästi vastaan. Tässä nyt nähdään, kuinka oppositio on totaalisesti hajalla. Kun demarit eivät saa kunnollista puheenjohtajaakaan, mitä tästä tuleekaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys n:o 77 kansainvälisen siviililiilmailun yleissopimusta muuttavien pöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi ilmailulain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys n:o 78 ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevaksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. O. O j a l a : Arvoisa herra puhemies! Tätä lakiesitystä on syytä tervehtiä ilolla ja todella toivoa, että se tulee valiokunnasta pikaisesti tulee ulos ja lakia voitaisiin soveltaa, kuten hallituksen esityksessä todetaan, jo ensi vuonna pidettävissä kunnallisvaaleissa.

Me tulemme taas kerran pohjoismaisittain jälkijunassa. Ruotsissa vastaava laki on ollut voimassa jo vuodesta 1975 lähtien ja Norjassa ja Tanskassakin jo 70—80-luvun vaihteesta. Tiedämme myös, että äänioikeutta on käytetty hyvin halukkaasti myös ulkomaalaisten keskuudessa. Muun muassa Ruotsissa 50—60 prosenttia on käyttänyt mahdollisuutta ja Tanskassa jopa yli 60 prosenttia. Tältäkin osin olisi todella erinomaisen tärkeää, että lakialoite etenee ripeästi ja voimme soveltaa tätä lakia.

Suomalaisia on Ruotsissa ulkomaalaisista kunnanvaltuutetuista, joita kaikkiaan on ollut lähes 570, runsas puolet, joten ainakin muissa Pohjoismaissa suomalaiset ovat sijoittuneet hyvin. En usko, että meillä on mitään pelkoa, että pohjoismaalaisten lisäksi saisimme kunnanvaltuutetuiksi myös muita ulkomaalaisia.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Pohjoismaiden osalta kunnallislaki on ollut yhteneväinen, mutta tässä halutaan nimenomaan muiden ulkomaalaisten osalta kunnallisvaaleihin. Mielestäni kahden vuoden oleskeluaika Suomessa on kyllä sangen lyhyt, jos sen pohjalta lähdetään ottamaan kantaa jo kunnallispolitiikkaan. Jos tähän lähdetään, olisi ajan tullut olla vähintään viisi vuotta.

Ed. T a i n a : Herra puhemies! Niin kuin ed. O. Ojala sanoi, tässä asiassa on oltu lainsäädännössä jäljessä muista Pohjoismaista. Toisaalta nyt taas mennään askel edelle eli tässä ehdotuksessa asumisedellytys tai kotipaikkaedellytys on lyhyempi kuin muissa Pohjoismaissa. Nämä oikeudet, joita ulkomaalaisille annetaan, ovat kuitenkin erittäin tärkeitä. Siitä syystä mielestäni asia vaatii myös suurta harkintaa. Omasta puolestani toivon, että valiokunta, joka tätä asiaa käsittelee, pohtisi tarkkaan ajan, onko se oikeudenmukainen. Mielestäni ehkä integroitumisen suomalaiseen yhteiskuntaan pitäisi olla hieman pidempi kuin kaksi vuotta ennen kuin kunnallinen äänioikeus annetaan.

Ed. O. O j a l a vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi yhtyä sen paremmin ed. Vistbackan kuin ed. Tainankaan pelkoon siitä, että tämä ehkä tässä suhteessa vähän edistyksellisempi lakiesitys, joka meille on esitetty, olisi jollakin tavalla pelottava suomalaisten kannalta. Me jokainen tiedämme, että kunnallisvaaleissa yleensä valitaan kunnanvaltuutetuiksi henkilöt, jotka ovat tunnettuja, ovat kokeneita. Tuskin nyt pystymetsästä valitaan joku ulkomaalainen edustamaan kuntalaisia. Minusta on aivan turha kantaa huolta siitä, että ei ole päästy integroitumaan riittävästi suomalaiseen yhteiskuntaan. Eiköhän tämä edesauta sitä, kun he tietävät, että heillä on mahdollisuus alusta lähtien paneutua asioihin ja päästä myös tarvittaessa vaikuttamaan? Minä en olisi huolissani enkä usko, että tämä mikään uhka meille suomalaisille on.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En puheenvuorossani puhunut uhasta mitään. Ed. O. Ojalan tulkinta on hieman outo. Lähden siitä lähtökohdasta, mitkä ovat ulkomaalaisten oikeudet suhteessa Suomen kansalaisten oikeuksiin. Sitä suhdetta kannattaa tarkkaan pohtia. Mielestäni suomalaisilla ja Suomen kansalaisilla kuitenkin pitää olla tietyllä tavalla enemmän oikeuksia. Olen sitä mieltä. Mutta mistään uhasta en suinkaan ole puhunut enkä pidä asiaa uhkana.

Ed. N i i n i s t ö : Arvoisa puhemies! Esillä oleva lakiehdotus näyttää hyvin kiinteästi liittyvän siihen keskusteluun ja niihin lakiesityksiin,

joita viime eduskunnassa jo oli ulkomaalaisten poliittisten oikeuksien lisäämisen osalta. Muistelen, että tuolloin eräs punainen lanka keskustelussa useissa puheenvuoroissa ja käsityksissä oli sellainen, että kaikissa tapauksissa ns. kaksoisdemokratian käyttämismahdollisuus pitäisi kuitenkin torjua.

Ei siis ole kovin luonnollinen tilanne se, että sama henkilö äänestää esimerkiksi Suomessa ja sitten käyttää äänioikeutta jossakin toisessa maassa sen lisäksi. Tällainen tilanne vaikuttaisi äkkipäätään vähän epädemokraattiseltakin. Sen vuoksi kiinnitän lakiesitykseen huomiota juuri tältä kannalta. Toivoisin, että perustuslakivaliokunta aika tarkkaan miettisi asiaa. Nimittäin ei suljeta pois äänioikeutta sellaiselta ulkomaalaiselta, joka lähtömaansa säännösten mukaan on oikeutettu edelleen äänestämään myös siellä.

Nyt vedetään nimittäin selvää linjaa myös todennäköisesti vastaisuudessa käytävään valtiollisen äänioikeuden saamista koskevaan keskusteluun, ja minusta tämä on tärkeä näkökohta, joka pitäisi ottaa ehdottomasti jo tässä vaiheessa huomioon.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Haluan todeta ed. O. Ojalalle lähinnä sen, että mielestäni ei ole mitään järkeä siinä, että Suomi lähtee ulkomaalaispolitiikassa plagioimaan muita Pohjoismaita ja sitten, kun lähtee plagioimaan, mennään ohi.

Ulkomaalaislain muutos, joka hiljakkoin on tullut voimaan, on selvä osoitus siitä, että kun lähdettiin ohi esimerkiksi Ruotsin ulkomaalaislainsäädännön, lainsäädäntö ei ole Suomessa toiminut. Siitä osoituksena ovat tämän vuoden toisessa lisäbudjetissa olevat 106 miljoonaa markkaa jälleen kerran pakolaisten vastaanottamiseen, kun laki ei toimi. Pelkään pahoin, että myös esillä olevan lakiesityksen puitteissa, kun lähdetään ohi muitten Pohjoismaitten, tulee vaikeuksia.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Haluan todeta sen, että nimenomaan kotipaikkakysymys aikaisemmin on tullut esille siitä syystä, että sama henkilö voi teoriassa omistaa kotipaikan viidessä kuudessa maassa ja äänestää niissä kaikissa. Tämähän ei tietysti meille tuo mitään haittaa, vaikka äänestettäisiin Nigeriassa, Somaliassa ja täällä samanaikaisesti. Kuitenkin tämä on, niin kuin ed. Niinistö mainitsi, sen tyyppinen asia, johon tulee kiinnittää huomiota.

Lähden myös siitä, että kahden vuoden oleskelun nojalla Suomessa erityisesti silloin, kun kotipaikka-käsite on kovin epämääräinen, ei voida antaa osallisuutta päätöksentekoon, koska kyseiset henkilöt eivät ole edes vakiinnuttaneet sellaista asemaa, aikovatko ja voivatko he tässä yhteiskunnassa olla pidempään ja vaikuttaa yhteiskunnan toimintoihin pidemmällä tähtäimellä, jolloin heille voidaan ja pitääkin tietysti antaa mahdollisuudet vaikuttaa kunnallisissa asioissa. Kaksi vuotta on liian vähäinen, viisi vuotta on riittävä.

Kotipaikkakysymys pitäisi ratkaista. Se on ongelma, johon aikaisemminkin on törmätty, onko se meillä, onko se viidessä muussakin maassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

14) Hallituksen esitys n:o 85 laiksi teurastetun siipikarjan ja syötävän metsänriistan maastaviennistä annetun lain kumoamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

15) Hallituksen esitys n:o 86 Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän taloudellisesti tuettua opintovapaata koskevan yleissopimuksen nro 140 hyväksymisestä

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. T ö r n q v i s t : Herra puhemies! On hyvä, että Suomessa on saatu asiat sillä lailla kuntoon, että voidaan hyväksyä Kansainvälisen työjärjestön Ilon sopimus. Yleissopimushan on tehty jo vuonna 1974, ja Suomi ei ole pystynyt sitä aikaisemmin ratifioimaan, koska aikuisten taloudellinen opintotuki ei ole ollut kunnossa.

Yleissopimushan koskee nimenomaan aikuisten opintovapaata, ja sen myötä Suomessakin on meidän oman lainsäädäntömme puitteissa mahdollisuus siihen, että aikuiset voivat saada opin-

tovapaata ja siihen taloudellista tukea. Opintovapaata käytetään aika paljon erityisesti tänä aikana, kun on paljon työttömyyttä ja työpaikat tiukassa. Ennen kaikkea nuorehkot ja keskiikäiset naiset ovat innostuneet opiskelemaan. Heillähän koulutus on huomattavasti heikompaa kuin nykyisillä nuorilla aikuisilla.

Aikuisten opintotuki on ollut hyvä. Se on tosin nyt vasta saatu kattavaksi. Se on mahdollistanut myös perheellisten opiskelun. Sen vuoksi minusta tuntuu vähän ihmeelliseltä, että juuri, kun aikuisten opintotukijärjestelmä on saatu kohtuulliseen kuntoon ja ihmiset ovat voineet lähteä sen turvin opiskelemaan nimenomaan taloudellisen tuen turvin, nyt sitten, kun taloudellinen tilanne on muuttunut, aikuisten opintotukea ollaan pienentämässä monin eri tavoin. Se luo kyllä epävarman pohjan aikuisille opiskelijoille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan

16) Hallituksen esitys n:o 87 Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän, työnantajan toimesta tapahtuvaa palvelussuhteen päättämistä koskevan yleissopimuksen nro 158 hyväksymisestä

17) Hallituksen esitys n:o 88, joka sisältää tiedonannon vuonna 1990 pidetyn 77. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta

---

18) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1990 (K 7)

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Kun eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus jätettiin pöydälle parisen viikkoa sitten tänään pidettävään täysistuntoon, arvelin, että tästä syntyy laaja ja vilkas mielipiteiden vaihto. Saattaa tietenkin niin käydäkin, mutta kun istunnon alkaessa pyysin puheenvuoron ja sain heti ensimmäisenä, pelkään, ettei nyt olekaan kyseessä mikään vilkas keskustelu.

Haluan ensin kertomuksen muodosta, joka ei varmaan ole mitenkään tärkein asia, todeta, että kertomusta on helppo lukea, se on selkeä, havainnollinen. Olen sen pari kertaa sanoisin kuitenkin paikoin lukenut tarkkaan ja paikoin kahlannut läpi. Mutta olennaista on tietysti se, mikä käsitys Suomen kansalla on oikeuslaitoksesta, eduskunnasta, hallituksesta, oikeuslaitoksen toimintaa valvovista elimistä. Tässä suhteessa ei voi sanoa yhtä myönteistä kuin arvioidessani kertomusta.

Suomen kansan keskuudessa tuntuu olevan varsin huono käsitys hallinnon ja oikeuslaitoksen halusta ja kyvystä tehdä oikeutta kansalaisille. En ole aivan varma, mitkä kaikki tekijät tällaiseen mielipiteeseen ja käsitykseen ovat vaikuttaneet, mutta itse arvioin, että esimerkiksi kasinopelurien hommien vaikutus tuntuu kansalaisten mielipiteissä. Kasinopelurit ovat esteettä voineet puuhailujaan suorittaa, rikastua eivätkä ole joutuneet vastuuseen. Eräät tapaukset viittaavat siihen, että silloin, jos olisi kasinopelitoiminnan asioita siirtymässä oikeuslaitoksen käsittelyyn, syntyy sopimus pankin ja asianomaisen välillä, jolloin siis ei tapahdu mitään oikeuskäsittelyä. Ehkä tällaisilla tekijöillä voi olla vaikutusta kansalaisten mielipiteiden muotoutumiseen.

Oikeusasiamiehen kertomuksesta käy ilmi, että varsin suuressa määrin kansalaisten valitusten ja kirjeiden lähettämisen kohteina ovat olleet poliisitoimen asiat. Yksittäisistä esimerkkiluvuista päätellen juuri poliisin toimintaa koskevat asiat ovat eniten työllistäneet ainakin lukumääräisesti myös oikeusasiamiehen kansliaa. En pysty arvioimaan, onko tämä arvio jotenkin työmäärään nähden verrannollinen tai oikea.

Kansalaisten tyytymättömyys näyttää kohdistuvan hyvin paljon myös eduskuntaan, kansanedustajiin, perustuslakivaliokuntaan, oikeuskanslerin toimintaan, oikeusasiamiehen toimintaan. Puhun nyt sillä perusteella, miten saamieni kirjeiden perusteella voisi kansalaisten mielipiteitä arvioida.

Hyvin paljon on kiinnitetty huomiota myös puolustusvoimien piirissä tapahtuneisiin virheisiin. Niistä eräitä on kirjattu myös oikeusasiamiehen kertomukseen. Tässä yhteydessä haluan viitata erääseen vaiheeseen eduskuntakeskuste-

luissa viime talvena, jolloin erään puolustusvoimia koskeneen lakiesityksen käsittelyn yhteydessä viittasin simputustapauksiin Suomessa. Silloin eräs kansanedustaja läheltä vasemmistoliittoa, ei kuitenkaan vasemmistoliiton ryhmästä vaan sosialidemokraattisesta, sanoi, ettei Suomessa sellaista enää tapahdu, että puhuin joistakin menneistä ajoista.

En halua tähän yksityiskohtaan nyt kiinnittää suurempaa huomiota. Viittaan kuitenkin viime päivinä julkisuudessa laajasti esillä olleeseen asiaan ja vakuutan, ettei se ole ainoa. Siitäkin syystä varmasti niin eduskunnan, hallituksen, ministeriön kuin kaikkien on syytä kiinnittää huomiota siihen, millä tavoin koulutustoiminnan nimissä ja perusteella simputusta tai siihen verrattavaa toimintaa puolustusvoimien piirissä harjoitetaan.

En tiedä, jakavatko muut kansanedustajat sen käsityksen, jonka seuraavassa esitän. Meille tulee paljon kansalaisten kirjeitä, joissa valitetaan siitä, että oikeuslaitos on kohdellut väärin tai virkamiehet ovat kohdelleet väärin, kansalaiset ovat hakeneet oikeutta eivätkä sitä ole haluamansa mukaan saaneet. Sitten pyydetään kansanedustajia ryhtymään toimenpiteisiin milloin oikeuskanslerin, milloin oikeusasiamiehen suuntaan, esitetään toivomuksia esimerkiksi viiden kansanedustajan kantelun kautta asian saattamisesta perustuslakivaliokunnan käsittelyyn jne. Oma käsitykseni on se, että monet näistä asioista ainakin ei-juristille ovat tavattoman vaikeita, monipuolisia. Ei kaikki ole niin helposti ymmärrettävissä, omaksuttavissa kuin kirjeiden lähettäjät olettavat, jotka itse tuntevat asiansa ja ovat varmoja mielipiteistään. Ainakin omalta osaltani sanoisin, että nämä ovat aika paljon vaivannäköä vaativia, jos yrittää tutustua siihen, mitä kirjeissä on lausuttu ja mitä toivomuksia esitetään.

Oma käsitykseni on, että kansanedustajilla ei oikein ole riittäviä mahdollisuuksia saada varmaa kuvaa ja käsitystä siitä, ovatko viranomaiset aina toimineet lakien mukaisesti vai onko todella tehty vakavia virheitä. Ovatko oikeuskansleri, oikeusasiamies tarttuneet virheisiin, vai onko niin kuin kansalaisilla tuntuu olevan varsin yleinen käsitys, että laillisuuden valvojat siunaavat virkamiesten virheet? Tästä ei ole kovin helppo saada selvyyttä. Haluan nyt vain tuoda omia tuntojani siitä, miten vaikea on toimia laillisuuden valvojana, vaikka on hetken aikaa ollut perustuslakivaliokunnan jäsen. Kun eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus nyt lähetetään perustuslakivaliokuntaan, aikomukseni on yrittää selvittää eräs virka-apupyyntötapaus, jota en lähde tässä käsittelemään. Arvelen, että selvittämisen tarpeita on muutoinkin. Viittaan kahteen yksityiskohtaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta käy ilmi, että tämän eduskunnan kaksi jäsentä ovat tehneet kantelun viranomaisten menettelystä. Mielestäni kansanedustajat, joiden nimikirjaimet oikeusasiamiehen kertomuksessa ilmenevät ja joiden nimet tiedän ja jokainen, joka tutustuu, tietää, ovat varmasti oikeassa asiassa kannelleet. Näyttää myös siltä, että oikeusasiamiehen kanta on sama kuin kantelijoiden. Ymmärtääkseni molemmissa tapauksissa on tapahtunut myös käytännössä siten, kuin kantelijat ovat edellyttäneet. Tästä syntyy sellainen kysymys, onko todella niin, että meillä viranomaiset — esimerkiksi tässä tapauksessa kysymys oli sosiaalisektorin alueesta — todella suhtautuvat supistavasti niihin oikeuksiin, joita eduskunta lakien nojalla kuitenkin kansalaisille on halunnut antaa. Nämä kaksi esimerkkiä johdattavat tällaiseen johtopäätökseen.

Mielestäni on syytä todella kiinnittää asiaan huomiota, mikäli on yleistä viranomaisten toiminnassa tällainen menettely. Vaikka se ei olisi yleistä, luonnollisesti on kiinnitettävä huomio yksittäisiinkin tapauksiin, esimerkiksi sellaisiin, joista nämä kansanedustajien kantelut juuri ovat esimerkkeinä.

Herra puhemies! Ei tässä puheenvuorossa ollut mitään järin uutta, mutta kun oikeusasiamieskin on kuuntelemassa ja asia on päiväjärjestyksessä ja kun se on pyydetty pöydälle, niin kai tästä nyt pitää kuitenkin joidenkin edustajien myös mielipiteitään lausua.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Tästä kirjasta voi tietysti hyvin paljon puhua ja yhtyä niihin ajatuksiin, mitä ed. Laine sanoi, että tämä kirja on suhteellisen helppo lukea. Mutta jos tätä jatkossa myös kehitetään, niin toisaalta toivoisi, että myöskin oikeusasiamiehen kannanotot olisivat joko harvemmalla tekstillä tai vinotekstillä; ne löytyisivät nopeammin.

Yleisemmin oikeusasiamiehen kertomukseen: Tämäkin osoittaa, kun näitä kanteluja näin paljon tulee eduskunnan oikeusasiamiehen toimistoon, että lait, joita täällä säädetään, eivät ole aukottomia. Kansalaisten valitukset ovat lisääntymään päin. Ehkä se johtuu myös osaltaan siitä, että kansalaiset ovat aktiivisempia, osin myös

rohkeampia ja saavat tietoa enemmän kuin aikaisemmin.

Toisaalta tuntuu siltä, että pitäisi myös eduskunnan oikeusasiamiehen resursseja lisätä, kun työmäärä lisääntyy, jotta näitä pystyttäisiin tutkimaan myös jatkossa tarkemmin eikä pelkästään lausuntojen perusteella. Joissakin asioissa saattaisi olla syytä jopa käydä paikan päällä. Siihen eivät luonnollisesti tämän päivän resurssit riitä.

Toisaalta se posti, johon ed. Lainekin viittasi, joka tulee yksityisille kansanedustajille, on lisääntymään päin. Tulee erilaisia pyyntöjä ja selvityksiä siitä, kuinka heitä oikeuslaitos on kohdellut. Toisaalta kansanedustajien työaika on rajallinen näissä kysymyksissä eikä tietotaso riitä. Silloin pitäisi olla niitten oikeusportaitten, jotka siihen tehtävään on valittu, ajan tasalla ja niillä riittävästi resursseja. Mielestäni tämä jatkossa kannattaa entistä syvällisemmin perustuslakivaliokunnassa käsitellä ja siellä ottaa kantaa myös resurssikysymykseen.

Ed. U k k o l a : Arvoisa herra puhemies! Oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 1990 oikeusasiamies Söderman kiinnittää alkupuheenvuorossa huomiota erinomaisen tärkeään asiaan eli meidän julkisuuslainsäädäntöömme ja viranomaisten, virkamiesten, suhtautumiseen lakiin asiakirjojen julkisuudesta. Kaikkiin niihin kannanottoihin, mitä Söderman on tässä esittänyt, voi toki yhtyä ja pitää yhtyä, ja perustuslakivaliokunta toivottavasti mietinnössään ottaa julkisuusasiaan kantaa.

Voi tietenkin kysyä, minkä vuoksi viranomaiset ovat edelleenkin nihkeitä julkisuuteen ja asioitten julkistamiseen nähden, vaikka laki on ollut voimassa jo melkein 40 vuotta. Voi kysyä myös, johtuisiko esimerkiksi se, että näitä asioita on viime vuosina tullut aikaisempaa enemmän, siitä, että meillä on virkarikoslaki, joka kriminalisoi valmisteltavina olevien ei-salaisten tietojen julkistamisen. Tässä tapauksessahan virkamies saa vuoden vankeustuomion, jos hänen todetaan rikkoneen virkamieslain asianomaista pykälää.

Olen tästä asiasta tehnyt lakialoitteen, jossa tämä pykälä nimenomaan kumottaisiin. Mielestäni kun virkamies työssään joutuu valitsemaan julkisuuden ja mahdollisen syytteen välillä, sen välillä, tekeekö virkavirheen vai ei, hän kyllä varmasti valitsee siinä tapauksessa pienemmän pahan eli loukkaa tässä mielessä julkisuutta ja varmistaa sen, ettei itse joudu missään nimessä syytetyksi taikka riko tätä toista eli virkarikoslakia vastaan.

Toisen asian varmasti ed. Niinistö tuo julki. Hän on tehnyt lakialoitteen siitä, että tietyllä tavalla tehtäisiin selkeämmäksi ero julkisten ja salaisten asioitten välillä. Tämä on mielestäni asia, jota on syytä tutkia eduskunnassa. Toivon, että perustuslakivaliokunta, kun se aikanaan mietinnön tekee, puuttuisi nimenomaan näihin tärkeisiin asioihin.

Eräs henkilökohtainen asia tai ongelma. Mielestäni yhteiskunnan pitäisi olla sellainen, että oikeuslaitos on hyvin selkeästi irrallaan toimeenpanovallasta ja lainsäädäntövallasta. Siksi se käytäntö, että korkeammatkin oikeusviranomaiset valitaan paitsi pätevyyden mukaan myös poliittisin perustein, ei mielestäni ole oikea menettely. Arvostan oikeusasiamies Södermania. Hän on tehnyt erinomaista työtä, mutta toivoisin, että tähän asiaan saataisiin joskus käytäntö, jolloin hyvin selkeästi puoluepoliittisella asennoitumisella ei olisi minkäänlaista tekemistä, kun valitaan eduskunnan oikeusasiamiehiä, oikeuskanslereita, korkeimpien oikeuksien jäseniä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kansan käsitys on täysin yliarvostava sekä eduskunnan oikeusasiamiestä että oikeuskansleria kohtaan, ja tämä on perusteltavissa.

Eduskunnan oikeusasiamies samoin kuin oikeuskanslerinvirastokin omalla alueellaan kiinnittää kyllä riittävästi huomiota poliisin, syyttäjäviranomaisten ja oikeuslaitoksen toimintaan. Poliisin osalta tässä tulee merkittävästi mahdollisuuksia. Poliisi jokapäiväisessä työssään on hyvin paljon kosketuksissa kansalaisten kanssa siten, että joutuu toimintaan, joka on vastoin ihmisten laillisia oikeuksia; silti poliisin puolelta ne ovat oikeutettuja toimenpiteitä. Poliisin, oikeuslaitoksen ja syyttäjäviranomaisten toimintaa tarkkaillaan hyvin tarkasti. Joku Pihti-Virtasen tapaus heiluu kymmenen vuotta kanteluissa. Aina uudelleen ja uudelleen se otetaan esille, tosin ei aivan tänä päivänä mutta aivan viimeisiin aikoihin saakka; ja kysymys on näiden instanssien toimintaan liittyvästä asiasta.

Sen sijaan kun on kysymys poliittisista henkilöistä esimerkiksi kunnalliselämässä, oikeusasiamiehen samoin kuin muidenkin oikeusvalvontaviranomaisten toiminta on täysin nollalinjalla. Vain sellaisissa tapauksissa puututaan, joissa oikeusasiamies ja myös oikeuskanslerinvi-

rasto katsoo, että jos he eivät puutu asiaan, he joutuvat itse syytteen vaaraan. Mutta jos niistä vähänkin on mahdollisuutta päästä sivuun sillä tavalla, että ei puututa poliittisten virkamiesten, esimerkiksi kunnallisten virkamiesten, tekemisiin tai tekemättä jättämisiin, eduskunnan oikeusasiamiehen vastaus on aina sama pyöritys, jonka lopussa on samat kiemurat ja nimi alla. Asia jää siihen: Ei aihetta, ja laittomuus jatkuu. Minä en kovin suuresti arvosta instanssia. En halua loukata herra oikeusasiamiestä. Minäkin olen sitä mieltä, että hän on erinomaisen hyvin tehtävässään toiminut, mutta instanssi ei toimi.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Kansanedustajana on pakko kiinnittää huomiota siihen, että varsin paljon eläkeläisiä tai eläkettä hakeneita kääntyy kansanedustajien puoleen sen jälkeen, kun kaikki muut tahot ovat viitanneet kintaalla heidän varsin oikeutetuilta tuntuville eläkehakemusvaatimuksilleen.

Kiinnittäisin huomiota siihen, että eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa todetaan ratkaisemattomia eläkeasioita viime vuoden lopussa olleen lähes 6 000. Kuitenkin useimmissa tapauksissa on kyse suoranaisesta toimeentuloturvan puuttumisesta ja välttämättömyydestä saada eläke. Haluaisin kysyä eduskunnan oikeusasiamieheltä, jolle varmasti myös tulee eläkeasioista paljon kanteluja ja kysymyksiä: Eikö jo olisi korkea aika panna loppu sille vakuutusyhtiöiden pelille, jota eläkeläisten eduilla tällä hetkellä käydään?

Tilannehan on se, että vakuutusyhtiöiden lääkärit näkemättä edes työkyvyttömyyseläkkeen hakijaa epäävät häneltä työkyvyttömyyseläkkeen, vaikka häntä tutkineet lääkärit ovat antaneet lausunnon hänen työkyvyttömyydestään. On selvää, että vakuutusyhtiöiden etujen mukaista on vitkutella eläkkeen myöntämistä mahdollisimman pitkään. Mutta eikö Suomesta löydy mitään instanssia, joka kiinnittää huomiota tähän vakavaan epäkohtaan, jonka parissa kansanedustajat joutuvat päivästä toiseen painimaan?

Ed. N i i n i s t ö : Arvoisa puhemies! Puutun ensin muutamalla sanalla siihen puheenvuoroon, jonka ed. Laine käytti. Toki saattaa olla niin, että häneen päin tilanne kirjeenvaihdon ja muun valossa on näyttäytynyt sellaisena kuin hän kuvaili. Hänen käsityksenä mukaan kansalaisten luottamus poliisiin ja oikeuslaitokseen olisi suhteellisen pienenpuoleista. Asiaa on kuitenkin tutkittu kansalaisilta itseltään mm. viime keväänä julkistetussa asennetutkimuksessa. Siinä taisi käydä niin, jos oikein muistan, että poliisi nautti instituutiona suurinta luottamusta. Oikeuslaitoskin oli vielä kärkipäässä, mutta valitettavasti poliitikot ja eduskunta edustivat toista ääripäätä: meihin ei luoteta. Sen sijaan näyttää, että poliisiin ja oikeuslaitokseen ennemminkin luotetaan.

Suomalaista oikeusturvaongelmaa voidaan lähestyä vähän toiseltakin suunnalta. Me liityimme jäseneksi Euroopan neuvostoon, ja siellä toimii ihmisoikeustuomioistuin, jonka ennakkopäätöksistä sinänsä Suomessa olisi paljon opiksi otettavaa. Siellä on hyvin korkealla käsitys ihmisoikeuksien sisällöstä. Mutta ainakin muistamani mukaan viimeinen tieto sieltä kertoo, että huolimatta siitä, että Suomesta on koko joukko valituksia Strasbourgiin lähtenyt, ei ihmisoikeustuomioistuin ole ilmeisesti ainoassakaan tapauksessa vielä ottanut käsiteltäväkseen Suomesta lähtenyttä valitusta. En tiedä, voidaanko siitä tehdä mitään merkillisiä johtopäätöksiä siitä, että oikeusturvan taso Suomessa olisi korkea. Toki ymmärrän, että Strasbourgin ihmisoikeustuomioistuin kai pyrkii ennakkopäätöksenomaisiin ratkaisuihin ja valitsee juttujansa silläkin perusteella. Mutta jos oikein huonossa jamassa oltaisiin, niin luulen, että sieltä olisi jo ensimmäiset risut ehditty saada.

Minusta ed. Laineen puheenvuoro oli varsin merkityksellinen. Kyllä meillä on syytä erityisesti hallintolainkäytön alueella hivenen miettiä oikeusturvakysymyksiä. Siinä voisi lähteä liikkeelle vaikka tästä talosta. Nimittäin kyllä me teemme täällä niin hirvittävän monimutkaista lainsäädäntöä, että sen soveltamisessa saattaa ihan vilpittömällekin virkamiehelle tulla virheitä ja ihan vilpittömälle asianosaiselle pahoja väärinkäsityksiä siitä, mitkä hänen oikeutensa todellisuudessa ovat. Luulen, että yksi oikeusturvan elementti olisi se, että lainsäädännössä pyrittäisiin parempaan selvyysasteeseen. Sitten ehkä eduskunnassa voisi lopettaa sen itsensä pettämisen, että lakien perusteluihin voisi kirjoittaa kaikkia kauniita toivomuksia. Nimittäin perustuslain mukaan viranomaiset eivät voi perusteluja soveltaa, heidän on sovellettava itse lakitekstiä.

Mitä tulee oikeusasiamiehen kertomukseen, niin sekin on minusta eräs osoitus siitä, että emme me aivan heikolla pohjalla ole. Jos nimittäin kertomusta lueskelee, niin siellä on aika

pieniäkin asioita, pieniä, mutta sille ihmiselle, jota asia koskee, epäilemättä tärkeitä asioita, joita oikeusasiamies on selvitellyt ja ainakin minun ymmärtääkseni varsin korkealla juridisella taidolla.

Ed. Aittoniemi viittasi kunnallisiin viranomaisiin. Sen jälkeen, kun hän puhui, ehdin selata vielä lisää tuota kertomusta ja löysin sieltä huomautuksia kunnallissektorillekin virheellisestä menettelystä. En usko ollenkaan, että oikeusasiamiehen tehtäväkuvaan niinkään liittyy teilaaminen, vaan nimenomaan ohjaava toiminta virkamiehistöön päin. Tietysti silloin, jos tahallaan tehdään väärin, tilanne on toinen ja hän ilmeisesti osoittaa asian muualle.

Varsinaisesti minä pyysin puheenvuoron kiinnittääkseni huomiota ainakin otsakkeen puitteissa samaan seikkaan kuin ed. Ukkola eli asiakirjojen julkisuusperiaatteeseen. Äkkiä katsoen näyttää, että oikeusasiamies on kertomusvuonna antanut yhden lausunnon ja ainakin neljässä erillisessä tapauksessa törmännyt julkisuusperiaatteeseen. Näistä tapauksista eräs koskee lehdistön lähdesuojaa, toinen koskee poliisin oikeutta luovuttaa tietoja, siis hyvin keskeisiä julkisuusperiaatteen tapauksia.

Myös lausunnossa, jonka oikeusasiamies on antanut, hän ymmärtääkseni toteaa, ettei meillä julkisuusperiaate aivan tyydyttävällä pohjalla tällä hetkellä ole. Saattaa olla niin, että aika on ajanut ohi hyvin vanhentuneen asiakirjain julkisuuslain.

Ed. Ukkola kyseli myös sitä, miksi näitä tapauksia nyt alkaa tulla esiin yhä useammin. Minusta vain tuntuu siltä, että tiedon taso ja tiedon tarve on kasvanut ja toisaalta tämä esiintulo oikeastaan on eräs vastaus ed. Laineenkin puheenvuoroon. Kyllä asioiden oikean laidan tietäminen on aika tärkeää silloin, kun puhutaan oikeusturvakysymyksistä. Se on varsin keskeinen elementti. Minä vähän luulen, että meillä nimenomaan yleinen tiedon taso on nostanut tietämyksen tasoa myös siitä, mikä on oikeusturva kussakin tapauksessa.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan minä toivoisin, että kun valiokunta tätä kertomusta lähtee käsittelemään, se kiinnittäisi erityisesti huomiota asiakirjojen julkisuuslainsäädännön hyvin toistuviin esiintymisiin näissä yhteyksissä ja päätyisi siihen luonnolliseen lopputulokseen, että asian suhteen ehkä olisi jotain tehtävä. Ikään kuin vihjeeksi kerron, että sekä minä että ed. Ukkola olemme tehneet kyllä lakialoitteita asiasta.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Niinistö puuttui hyvin tärkeään asiaan, joka on meidän kaikkien vallassamme, eli lainsäädännöstä me pystymme tekemään selkeää ja yksinkertaistakin, jos vain haluamme.

Toinen asia, joka minua on uutena kansanedustajana myös vähän hermostuttanut, on se, että valiokunnissa mietintöihin upotetaan sellaisia asioita, joita ei varsinaisessa laissa ole. Kuten ed. Niinistö sanoi, asia on niin, että virkamies tulkitsee vain lakia, ei mitään perusteluita.

Julkisuus on tärkeä asia, ei pelkästään asiakirjojen julkisuus ja virkamiesten suhtautuminen julkisuuteen. Viime aikoina on usein tapahtunut, että oikeus päättää itse, että oikeus istuu suljettujen ovien takana, ja tämä on minun mielestäni kyllä hyvin vaarallista ja arveluttavaa kehitystä.

Siinä, mitä ed. Jaakko Laakso sanoi ihmisten valittamisista, hän on ihan oikeassa. Niitä tulee kansanedustajille paljon. Mutta minun mielestäni olisi tärkeää, että oikeusasiamiehen virasto, jota arvostan paljon, saisi enemmän resursseja, enemmän henkilökuntaa, koska se on se viimeinen portti, viimeinen tie, johon tavallinen ihminen valituksissaan kääntyy.

Minun mielestäni on paljon parempi, että oikeusasiamies tulkitsee joitakin asioita kuin jotkut poliittisin perustein valitut lautakunnat.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Ed. Niinistö kiinnitti huomiota siihen, että Euroopan neuvoston alaisissa elimissä ei ole vielä käsitelty Suomesta lähetettyjä valituksia. En tiedä, olenko oikeassa, mutta minulle jäi silloin, kun valmisteltiin Euroopan neuvostoon ja liitännäissopimuksiin liittymistä, sellainen käsitys, että meille annettiin liian optimistinen kuva siitä, miten kansalaiset saavat asiansa edistymään Euroopan neuvoston ja sen elinten kautta, vaikka tiedossa oli, että hyvin pieni määrä asioista siellä todella tulee käsittelyyn. Varmasti tämä on tärkeä asia, ja kansalaiset käyttäkööt sitä hyväkseen.

Minä halusin kiinnittää huomiota siihen, että jo huomattavasti ennen kuin Suomi ratifioi Euroopan neuvostoa koskevat asiakirjat eli 15 vuotta sitten Suomi ratifioi YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen sopimuksen, siis 15 vuotta sitten. Jos olen oikein ymmärtänyt, niin Suomen kansalaisilla ei vielä ole oikeutta vedota tähän sopimukseen. Sitä ei ilmeisesti ole saatettu voimaan sellaisena kuin eräät muut kansainväliset sopimukset.

Ed. Särkijärvi: Herra puhemies! Kun ed. Niinistö kertoi Suomen toistaiseksi hyvästä ja tahrattomasta saavutuslistasta Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimessa, niin on tiettyjä tähän vaikuttavia seikkoja, jotka tulevat vastaisuudessa todennäköisesti muuttamaan tätä saavutustamme.

Ensinnäkin kun Suomi allekirjoitti sopimuksen, se ei tehnyt minkäänlaista — ilmeisesti ei olisi ollut mahdollistakaan tehdä — sellaista viittausta, että myös aikaisemmin lopullisen ratkaisun saaneet jutut olisivat voineet päätyä tuohon tuomioistuimeen, eli vain sen jälkeen Suomessa kaikki oikeusasteet läpikäyneet jutut ovat kelvollisia ihmisoikeustuomioistuimeen vietäviksi. Edelleen tuomioistuin on kaksiportainen. Siellä on ihmisoikeustoimikunta, joka tarkastaa jutut ensiksi, ja sen jälkeen vasta osa niistä pääsee varsinaiseen tuomioistuimeen.

Nyt saamani tiedon siellä on esittelyssä aikamoista ruuhkaa, koska siellä myös otetaan huomioon kansalaisten oikeudet käyttää omaa kieltään tuomioistuinkäsittelyssä. Tämä johtaa siihen, että itse asiassa vasta ehkä parin vuoden kuluttua näemme, minkälaisia tuloksia on tullut niistä ensimmäisistä jutuista, joita sinne on mennyt. Vaikka keskeneräisistä asioista ei sieltä saakaan virallista tietoa, käymieni keskustelujen pohjalta uskallan odottaa, että Suomi tulee vastaisuudessa myös häviämään näitä juttuja jo pelkästään tähän mennessä jätettyjen valitusten perusteella.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolan ja myös ed. Niinistön aloitetta varmasti on syytä lämpimästi tukea. Ed. Ukkolalle liberaalisen kansanpuolueen edustajana totean, että nykyinen julkisuuslaki, jonka ongelma ilmeisesti on ei-julkisten asiakirjojen käsite, joka on monimutkainen, on entisen tasavallan presidentin K. J. Ståhlbergin viimeisiä valmistelemia lakeja lainvalmistelukunnan vanhimpana jäsenenä.

Ed. Ukkola ja samoin ed. Niinistö kiinnittivät huomiota siihen, että perustelut, joita esimerkiksi valiokuntamietintöihin kirjoitetaan, eivät jollakin tavoin olisi virkatoiminnassa huomioon otettavia. Minusta on syytä oikaista tämä väärinkäsitys. Oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 11 §:stä voidaan lukea, että "tuomarin on tarkoin tutkittava lain oikea tarkoitus ja perustus ja tuomittava sen mukaan eikä oman mielensä mukaan". Kyllä lainsäätäjän tahto, johon tässä viitataan, kirjautuu valiokuntamietintöihin, hallituksen esitykseen tietysti myös. Omasta puolestani kyllä tiedän, että lainkäytössä hyvin tarkkaan luetaan valiokuntamietintöjä tulkinnanvaraisissa tapauksissa, jotta voidaan löytää se ratkaisuvaihtoehto, joka parhaiten täyttää lainsäätäjän tahtoa.

Siinä mielessä tietysti on yhdyttävä kritiikkiin, joka koskee mietintöihin kirjaamista, että sinne ei voida kätkeä sellaisia erimielisyyksiä tai epämääräisyyksiä, jotka tulee ratkaista lakiin kirjoittamalla.

Napoleon Bonaparte sanoi aikanaan, että perustuslain tulee olla lyhyt ja epäselvä. Minusta se ei ole hyvän lainsäätäjän ohjenuorana koskaan. Se voi olla itsevaltiaalle arvokas näkökohta. Lain tulee olla yksityiskohtainen ja selvä, mutta lainsäätäjän tarkoitus voi tulla hyvin hyödyllisellä tavalla näkyviin myös valiokuntamietinnössä.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Edustajien Laine ja Särkijärvi puheenvuorojen johdosta toteaisin, että tokihan tilanne tietysti on se, että pelkästään liittyminen Euroopan neuvostoon, sopimuksen ratifiointi ja se uhka, joka tietysti teoriassa Strasbourgista käy päälle, ovat ennakkoehkäiseviä tässä suhteessa ja tietysti johdattelevat etukäteen viranomaiskäytäntöä siihen suuntaan, ettei tulisikaan ongelmia.

Varmaan on myös niin kuin ed. Särkijärvi sanoi, että postia sieltä joka tapauksessa ajan mittaan tulee. Mutta totean vain, että ei ainakaan heti kohta Suomi tullut leimattua kovin epäoikeudenmukaiseksi valtioksi.

Ed. Laine kiinnitti huomiota YK:n sopimuksiin ja niiden soveltamiseen. Siinä saattaa olla kyllä tietynlaista ristiriitaa, että meillä ei suoranaista ohjetta sieltä haeta.

Ed. Nikulalle toteaisin, että en kyllä tarkoittanutkaan niitä valiokuntien perusteluja, joissa pysytään nimenomaan tulkinnan selvittämisessä. Mutta kun ed. Nikula ei esimerkiksi ollut viime eduskunnassa, voin kertoa, että kyllä täällä on aikamoinen halukkuus myös saada perusteluihin sellaisia hurskaita toiveita, jotka pahimmassa tapauksessa ovat suoraan lakitekstiin nähden käänteisiä. Silloin tietysti aika lailla hämärtyy lakitekstin merkitys ja perustelut jäävät helposti kokonaan vaille merkitystä.

Ed. Laakso: Herra puhemies! Olemme ed. Särkijärven kanssa Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan jäseninä saaneet informaatiota siitä todennäköisestä tilanteesta, jonka edessä Suomi on Euroopan neuvoston ihmisoi-

keusistuimen tulevien tuomioiden osalta. Haluaisin kuulla myöskin eduskunnan oikeusasiamiehen mielipiteen: Itse pelkään sitä, että sellaiset tapaukset, jotka Suomessa jäävät ikään kuin ratkaisua vaille valittajan oman käsityksen mukaisesti, hakeutuvat tulevaisuudessa Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimeen ja Suomi tätä kautta saa itselleen varsin kyseenalaista mainetta maana, jossa ikään kuin virkakoneiston jalkoihin jäävät vähempiosaiset.

Kysynkin: Mihin toimiin eduskunnan oikeusasiamies ja myöskin oikeusviranomaiset ovat aikoneet ryhtyä, jotta sellaisten tapausten määrä, joissa selvästikin valitetaan Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimiin, saataisiin mahdollisimman pieneksi? Aiotaanko esimerkiksi informaatiota niistä valitusteistä, mitä Suomessa on, lisätä ja aiotaanko ennen kaikkea tehostaa ja lisätä voimavaroja kansalaisten valitusten käsittelyyn?

Eduskunnan oikeusasiamies S ö d e r m a n: Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies puhuu yleensä täällä kertomuksestaan noin 30 vuoden väliajoin. Sen vuoksi pyysin vähän hitaanlaisesti puheenvuoroa. Tässä esitettiin monta kertaa kysymyksiä oikeusasiamiehelle. Koska voisin ehkä oikaista muutaman asian, päätin kuitenkin käyttää puheenvuoron.

Mitä tulee ensinnäkin Euroopan neuvostoon, minusta liittyminen siihen on ollut hyvin merkittävää Suomen oikeuspolitiikan kannalta. Sillä on ollut hyvin suuri merkitys siten, että ainakin minun silmissäni alamaiset ovat muuttuneet kansalaisiksi ja ihmisten tapa esiintyä omissa asioissaan on nähdäkseni selvästi muuttunut. Ihmiset pyrkivät oikeuksiinsa huomattavasti tehokkaammin.

Myös ihmisoikeustietous erityisesti korkeimman hallinto-oikeuden tasolla on selvästi lisääntynyt. Sopimuksia on käytetty perusteluina jo monessa päätöksessä, ja mielenkiinto on lisääntynyt muutenkin, väitöskirjojen muodossakin. Heikoin puoli asiassa on edelleen se, että minusta riittävää koulutusta ei ole vielä järjestetty tuomareille, poliiseille ja muille, jotka joutuvat soveltamaan asioita käytännössä. Tällöin voi sanoa, että myönteinen kehitys ei ole varmaan toteutunut koko maassa. Mutta minusta ei pidä aliarvioida merkitystä, joka Euroopan neuvostoon liittymisellä on. Siinä on Suomi kyllä siirtynyt askeleen eteenpäin.

Ed. Laakso pelkäsi, että Suomi saa moitteita Strasbourgista. Varmaan tulee saamaan, niin kuin kaikki Euroopan länsimaat ovat saaneet. Sitä ei voi koskaan välttää, että sellaiseen tilanteeseen joutuu. Silloin hallituksen ja oikeusministeriön pitäisi tietysti nopeasti osoittaa kykyä korjata puutteet ja tällä tavalla saada edistystä aikaan kansalaisten kohdalla.

Täällä toistettiin taas kerran kahta asiaa. Hyvin kohteliaasti annettiin ymmärtää, että kanteleminen oikeusasiamiehen virastoon ei johda oikeastaan paljon mihinkään. Toinen asia oli, että informaatiota ei haeta paikan päältä vaan luotetaan lausuntoihin. Tämä olisi siihen syy. Kertomuksessa on noin 200 tapausta vähän yli 1 700:sta johtanut kansalaisen kannalta siihen, että hän on päässyt oikeuksiinsa. Se on kansainvälisesti aivan normaali prosentti, suurin piirtein sama kuin Ruotsissa. Tulos on minusta sikäli myönteinen, että 200 ihmistä on todella voinut käyttää järjestelmää siihen, että heidän asiansa on ratkennut. Missään maassa prosentti ei ole kovin paljon suurempi.

On tapauksia, joissa voi selvästi vaistota, että ihminen on avun tarpeessa ja hänen pitäisi saada oikeutta, mutta joko puuttuu näyttöä tai on muuten mahdotonta saavuttaa oikeutta. Ehkä valitettavimmat tapaukset ovat ne, jotka ovat myös kansanedustajain tiedossa, henkilöt jotka ovat vuosikymmeniä etsineet oikeuksiaan, ilman että niitä voidaan heille antaa.

Sitten väite, että me luotamme vain lausuntoihin. Kertomuksessa on neljä syyteasiaa. Kolme niistä on sellaisia, joihin on saatu riittävää näyttöä sen vuoksi, että meidän kansliamme omat tarkastajat, joilla on poliisikoulutus, ovat keränneet materiaalia. Tämän ansiosta tutkinta on lähtenyt käyntiin sillä tavalla, että se on johtanut syytteeseen. Tarkastajain käyttöä on kyllä viime aikoina lisätty hyvin paljon. Niissä tapauksissa, joissa meillä on todella tietoa, että omalla tutkinnalla on löydettävissä selvitystä, sitä todella käytetään. Vasta sen jälkeen asia annetaan poliisille tai muuhun tutkintaan, kun tiedetään, että siellä juttua riittää. Tarkastajien käyttöä voidaan tietysti lisätä.

Ajatus siitä, että asianomaista viranomaista ei voisi kuulla ollenkaan, on tietysti väärä. Heilläkin pitää olla oikeus ja velvollisuuskin selvittää, miten he ovat päätyneet tiettyyn päätökseen.

Sitten täällä puhuttiin resursseista. Itse olen ollut resurssien lisäämistä vastaan, koska minusta oikeuden pitäisi toteutua maassa ilman meidän apuamme. Meidän pitäisi varoa sitä, että oikeusasiamiehen kansliasta tulee mammuttilaitos, jossa kovasti touhutaan ihmisten käytännöl-

listen oikeuksien saavuttamiseksi. Meidän pitäisi toimia sillä tavalla, että jo viranomaiset ja laitokset toteuttavat sitä oikeutta.

Meidän käsittelyaikamme ovat kuitenkin niin pitkät, että budjetissa on todella meille tulossa muutama tilapäinen virka, jotta pääsisimme parempaan käsittelyaikaan. Minusta on hyvin masentavaa, kun ihminen kantelee meille asiansa viipymisestä jossain viranomaisessa ja sitten me annamme tästä huomautuksen pidemmässä ajassa kuin hänen asiansa oli viipynyt viranomaisessa hänen kannellessaan meille. Tietysti olemme yrittäneet muuttaa tätä. Tämä on yleensä ongelma oikeudenhoidossa, ja Strasbourgissa se on erityisen suuri ongelma.

Politiikasta puolestaan on mielestäni vaikeaa ja vaarallista puhua. Koko ajan tulisi muistaa, että meidän pitää pysyä aika tiukasti lainvalvonnassa. Jos me menemme politiikan puolelle tai rupeamme miettimään, millä tavalla me käytännössä voimme ihmisiä auttaa, me hyvin äkkiä tulemme pelikentälle, joka kuuluu poliittiselle järjestelmälle. Sen vuoksi siinä pitää olla hyvin varovainen, koska muuten koko lainvalvonnan idea murtuu.

Tapauksissa, jotka ovat ilmeisesti masentaneet ed. Aittoniemen mielen, on kysymys siitä, että eräs ihminen on oikeudessa muutaman kerran voittanut asiansa ja asianomainen kaupunki laillisesti ja muodollisesti oikealla tavalla jarruttaa hänen pääsyään oikeuksiinsa. Eli poliittinen järjestelmä ei pyri siihen tulokseen, johon se voisi. Se on tilanne, jossa valitettavasti meidän kyntemme eivät riitä, vaikka tietysti koemme, että näin ei saisi menetellä.

Mitä sitten tulee ajatukseen, että poliittiset henkilöt olisivat meidän erityisessä suojeluksessamme, niin kertomuksessamme on yksi juttu, jossa hyvin huomattava kunnallispoliitikko on asetettu syytteeseen. Minä en usko ainakaan, että meidän virastostamme kukaan näin ajattelee. Ainakin tässä tapauksessa kunnallispoliitikkoa kohdeltiin ihan samalla tavalla kuin mitä rikoksentekijää tahansa.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla, että eduskunnan oikeusasiamies itse käytti puheenvuoron täällä. Itse en ole aikaisemmin ollut paikalla, kun näin on tapahtunut. Tietysti oma parlamentaarinen urani on sangen lyhyt.

Olen hyvin monessa asiassa samaa mieltä. Nimenomaan olen havainnut, kun joittenkin kansalaisten asioita on hoitanut oikeusasiamieheen päin, että asian käsittely kestää kauan. En halua ottaa asioihin sinällään kantaa. Ne päätökset ovat oikeusasiamiehen päätöksiä. Niihin tyydytään. Mutta ongelma on nimenomaan se, mihin herra oikeusasiamies puuttui: ne viipyvät monta kertaa sangen pitkään. Ihmiset tavallaan turhautuvat, ja varmasti tämä aiheuttaa myös oikeusasiamiehen kansliaan ylimääräistä painetta. Näin olen itse ymmärtänyt, kun kansalaiset ovat soittaneet ja lähestyneet kirjeitse. Kun olen esittelijän kanssa keskustellut, niin heillä on ollut sama ongelma. Tämän johdosta olisi suotavaa, että asiat voitaisiin käsitellä nopeammin. Se nopeuttaisi myös yleensä asioiden käsittelyä, koska nyt esittelijä joutuu paneutumaan tavallaan uudelleen niihin asioihin, kun vähän väliä asianomainen kansalainen puuttuu käsittelyyn.

Arvoisa puhemies! Yksi asia, joka tässä keskustelussa ei ole tullut esille, on eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastustoiminta. Monta kertaa olen odottanut, että oikeusasiamiehen kansliassa, kun puututaan johonkin viranomaistoimintaan, esimerkiksi työsuojeluun tai vastaaviin asioihin, niin analysoitaisiin, kuka on todella virkavastuussa. Se on sellainen ongelma, jota kentällä ei tiedetä enkä ainakaan henkilökohtaisesti tiedä. Pitäisi saada edes jonkinlaista osviittaa siihen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon

19) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 1 (HE 45)

20) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3 (HE 42)

21) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4 (HE 47)

P u h e m i e s : Valtioneuvoston kyselytunti on ensi torstaina kello 16.30. Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 15.29.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola